

УДК 373.3.091.33:811.111

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ЗАСОБАМИ ПРЕДМЕТА «ПОЧАТКИ ЕКОНОМІКИ»

Оксана Лосєва

пошукач кафедри початкової освіти

КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»

Запорізької обласної ради,

учитель англійської мови, заступник директора з виховної роботи

Мелітопольської загальноосвітньої школи І ступеня №3

Мелітопольської міської ради Запорізької області

м. Мелітополь Запорізької області, Україна

oksanamelitopol@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан лінгвістичної ізоляції України в європейській спільноті. Наголошено на необхідності оволодіння пересічним українцем хоча б однією іноземною мовою. Зазначено розповсюдженість у сучасній українській мові англійської термінології, пов'язаної з економічними відносинами. Подано тлумачення різними науковцями понять іншомовної та соціальної компетентностей, ініціативності, підприємливості й інтеграції. Окреслено переваги інтегрованого навчання порівняно з традиційним. Презентовано авторський інтегрований курс з економіки та англійської мови «Economics for Beginners» для учнів 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, детально описана його програма та методи роботи за робочим зошитом. Надано аналіз результатів апробації, серед позитивів яких – повноцінне занурення учнів до іншомовного середовища, збагачення лексичного запасу завдяки уведенню економічної термінології, можливість формування в молодшого школяра цілісної картини світу.

Ключові слова: учень початкової школи; інтегрований курс; іншомовна компетентність; англійська мова; курс «Початки економіки».

ФОРМИРОВАНИЕ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНИКА СРЕДСТВАМИ ПРЕДМЕТА «НАЧАЛА ЭКОНОМИКИ»

Оксана Лосєва

соискатель кафедры начального образования

КЗ «Запорожский областной институт последипломного педагогического

образования» Запорожского областного совета,

учитель английского языка, заместитель директора по воспитательной работе

Мелитопольской общеобразовательной школы I степени №3

Мелитопольского городского совета Запорожской области

г. Мелитополь Запорожской области, Украина

oksanamelitopol@gmail.com

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние лингвистической изоляции Украины в европейском сообществе. Подчеркивается необходимость владения рядовым украинцем хотя бы одним иностранным языком. Отмечается распространение в современном украинском языке английской терминологии, связанной с экономическими отношениями. Подаются толкования различными учеными понятий иноязычной и социальной компетентностей, инициативности, предприимчивости и интеграции. Определяются преимущества интегрированного обучения по сравнению с традиционным. Презентуется авторский интегрированный курс по экономике и английскому языку «Economics for Beginners» для учащихся 4-х классов общеобразовательных учебных заведений, подробно описывается его программа и методы работы по рабочей тетради. Даются анализы результатов апробации, среди позитивов которых – полноценное погружение учащихся в иноязычную среду, обогащение лексического запаса за счет введения экономической терминологии, возможность формирования у младшего школьника целостной картины мира.

Ключевые слова: ученик начальной школы; интегрированный курс; иноязычная компетентность; английский язык; курс «Начала экономики».

FORMING PRIMARY SCHOOLCHILDREN'S FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE BY MEANS OF THE SUBJECT "ECONOMICS"

Oksana Losieva

Aplicant of Primary Education Department

Public Educational Institution "Zaporizhzhia Regional Institute of Post Graduate Pedagogical Education" of Zaporizhzhia Regional Council,
English Teacher of Melitopol Comprehensive School № 3,
Melitopol Town Council of Zaporizhzhia Region
Melitopol, Ukraine

oksanamelitopol@gmail.com

Abstract. The intensity of Ukraine's promotion to the community of European nations, the adoption of a visa-free regime with the EU, cooperation between the countries in various spheres of life exposes the perennial problem of foreign language education, which is expressed in linguistic isolation, updates mastering by an average Ukrainian at least one foreign language at the level of communication in everyday life and economic area. One of the reasons is the isolation of programme material of modern school in general and of English in particular, from the realities of life, its obsolescence, gaining knowledge for successful mark for homework, etc., rather than their practical application. The situation is complicated with the lack of communication with native speakers beyond existing capabilities of modern information technology.

The integration of educational content, its update in scientific literature are studied by E. Barbin, K. Volynets, S. Honcharenko V. Kremen, C. Semychenko et al. The ability of the integrated approach to highlight the drawbacks of the conventional modern primary education, create conditions for increasing the importance of education for pupils are claimed by S. Napieienkova, K. Hus, V. Ilchenko, I. Kozlovskyi, F. Sharipov, N. Yudina and others. Scientists A. Amend, O. Varetska, V. Pristupa, I. Sasova, B. Shemiakin, A. Shpak have

proven capabilities of productive integration of economics with objects invariant and the variable component of the school curriculum.

The purpose of the article is to highlight educational opportunities of integrated course “Economics for Beginners” for pupils of the 4th form of secondary schools in forming students’ foreign language competence by the means of “Starts of Economy”.

Results of testing integrated course “Economics for Beginners” show certain growth in students’ knowledge level in both Economics and English, their motivation to learn, feeling of success and rising activity at other classes, the material of which concern the studied subjects at integrated specified rate

An integrated approach in object-language direction has great advantages comparing with the communicative one, because there is a complete immersion of students into foreign language environment, enriching vocabulary through terminology. The most valuable is the fact that children get a complete picture of the world which is necessary for successful socialization of young learners.

Key words: primary school student; integrated course; foreign language competence; English; course “Starts of Economy”.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Інтенсивний поступ України в спільноту європейських держав, прийняття безвізового режиму з Євросоюзом, налагодження співпраці між країнами в різних сферах розкриває багаторічну проблему іншомовної освіти, яка має прояв у лінгвістичній ізольованості, актуалізує опанування пересічним українцем хоча б однією іноземною мовою на рівні спілкування в побуті, економічній сфері. Науковці ж згідно із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти мають опанувати такою мовою на рівні B2, що передбачає розуміння текстів різного спрямування, вільне спілкування з носіями мови, вираження думки з певної проблеми та наведення аргументацій у письмовому та усному вигляді.

Розуміння важливості такої ситуації спонукало Міністерство освіти та науки України до прийняття Концепція Нової української школи [2], обговорення Проекту концепції розвитку освіти на період 2015 – 2025 років [3] й перегляду та доопрацювання Державного стандарту початкової загальної освіти України [4]. Ці документи наголошують на необхідності розвитку всебічно освіченої людини, яка буде активним громадянином в економічному та культурному зростанні нашої країни, здатним до співпраці на різних рівнях, конкуренції та пошуку компромісів, виконання різних соціальних ролей. Отже, виникає суперечність між потребами суспільства й особистості у вільній іншомовній комунікації та нездатністю сучасної освіти сформувати таку компетентність. Однією з причин є відірваність програмного матеріалу сучасної школи взагалі та

англійської мови зокрема від реалій життя, його застарілість, здобуття знань для отримання позитивної оцінки, виконання домашніх завдань тощо, а не їх практичного застосування. Ускладнюється ситуація й відсутністю кола спілкування з носіями мови попри наявні можливості сучасних інформаційних технологій.

Цілком слушним є твердження про те, що «освіта повинна не лише реагувати на зміни у суспільстві, а завдавати напрям цих змін на наступні десятиріччя» [15]. Саме тому в Концепції Нової української школи [2, с. 15 – 16] серед ключових компетентностей, поруч із спілкуванням іноземною мовою, знаходимо соціальну компетентність, ініціативність, підприємливість тощо (наявний збіг змісту останніх із результатом економічного [5, с. 21; 24, с. 4] і духовно-економічного виховання [8, с. 66]) та інтегративний підхід у вивченні предметів. У цьому контексті поєднання в інтегрований курс англійської мови та економічних дисциплін, на нашу думку, є вдалим та таким, що відповідає вимогам сучасності. На користь цієї думки виступає той факт, що більшість економічних термінів мають англійське походження. Так, Т. Рудакова зазначає, що серед головних чинників запозичення слів іноземною мовою як проблему білінгвізму досліджували Б. Беляєв, Л. Виготський, Р. Заріпова, І. Зимня, А. Леонтєв, Л. Щерба, А. Ярмоленко [17].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що питання інтеграції змісту освіти, її оновлення у вітчизняній і зарубіжній літературі вивчали Є. Барбіна, К. Волинець, С. Гончаренко, В. Кремень, В. Семиченко та інші. Співвідношення мислення й мовлення іноземною мовою як проблему білінгвізму досліджували Б. Беляєв, Л. Виготський, Р. Заріпова, І. Зимня, А. Леонтєв, Л. Щерба, А. Ярмоленко [17].

Про здатність інтегрованого підходу усунути недоліки традиційної сучасної початкової освіти, створити умови для підвищення значущості навчання для учнів стверджували С. Гапеєнкова, К. Гуз, В. Ільченко, І. Козловська, Ф. Шаріпов, Н. Юдіна та інші. Учені А. Аменд, О. Варецька, В. Приступа, І. Сасова, Б. Шемякін, О. Шпак довели можливість продуктивної інтеграції економічної науки з предметами інваріантної та варіативної складової шкільних програм [25] (англійській мові увагу не приділено). При цьому Р. Заріповою детально описано інтегрований предметно-мовний підхід, який використовується в Європі, та його

головний принцип чотирьох «С» – поєднання чотирьох компонентів: Content (зміст), Communication (комунікація), Cognition (пізнання), Culture (культура) [17].

Зауважимо, що інтеграція як процес і результат створення єдиного, цільного, невідривно пов'язаного є однією з двох взаємопов'язаних тенденцій розвитку міжпредметних зв'язків [20]. У навчанні вона може здійснюватися шляхом злиття в одному синтезованому курсі елементів різних навчальних предметів, підсумовуванням основ наук у розкритті комплексних навчальних тем і проблем.

Результати аналізу чинних програм, зокрема й початкової школи, засвідчили про відсутність курсів, які б інтегрували англійську мову та економіку.

Формулювання цілей статті. Мета статті – висвітлити дидактичні можливості інтегрованого курсу «Economics for Beginners» для учнів 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів щодо формування іншомовної компетентності учнів засобами предмета «Початки економіки».

Виклад основного матеріалу дослідження. Уважаємо необхідним висвітлити основні поняття зазначеної теми статті. Так, термін «іншомовна компетентність» розглядалась багатьма науковцями. Зокрема, М. Вятутнев розглядає її як сукупність знань із граматики, лексики, етикетних формул спілкування, мовленнєвих засобів. Н. Гез збагачує вище названу структуру невід'ємними компонентами – умінням співвідносити мовні засоби з цілями, умовами спілкування та розумінням взаємин між співрозмовниками. О. Аршавська наголошує на першорядності значення мовного та соціального компонентів як обов'язкових складників будь-якої діяльності. Наголосимо на наявності соціального компонента, що є важливим для підтвердження актуальності перетворення іншомовної освіти на інструмент справжнього міжособистісного спілкування.

Більшість дослідників визнає, що формування іншомовної компетентності є необхідною та обов'язковою метою сучасної освіти всіх рівнів. Сьогодні простежується спроба задовольнити цю потребу, надати процесу опанування іноземною мовою компетентнісного, прикладного характеру.

Поняття «підприємливість» у свій час розглядалося І. Сасовою та А. Амендом [5, с. 21; 24, с. 4] із соціалістичним підтекстом як «форма прояву трудової, суспільної активності особистості, що виявляється в її діловитості, кмітливості, винахідливості, ініціативності, практичності,

відповідальності» [18, с. 106]. Сьогодні вчені розуміють «підприємливість» як «самостійність, ініціативність, систематичність, ризикованість, спрямовану на створення найбільш сприятливих умов господарської діяльності з метою одержання прибутку» [10]. Близькі тлумачення подаються в Економічній енциклопедії [16], навчальних посібниках з економіки [12]. Як бачимо, підприємливість характеризується такими якостями як ініціативність та відповідальність, які, передусім, є характеристиками соціальної компетентності [8, с. 73].

При цьому сучасні тлумачення, як зазначає О. Варецька, в основі мають економічне судження, ефект діяльності ґрунтується на особистому прибутку, а моральність і духовність, на жаль, ігноруються, що відображає панівні суспільні тенденції [8, с. 58].

У той же час, Н. Тарарухіна серед умов формування «морально-економічної соціалізації» [23, с. 14] називає особистісну, морально-ціннісну орієнтованість; утілення традицій дореволюційного підприємництва, гуманістичних концепцій етичної економії; залучення учнів до реальних, імітаційних морально-економічних відносин; варіативність методів, форм навчання, організація діяльності, суспільно значущої за спрямованістю та морально-етичної за змістом; позитивний емоційний досвід моральних відносин, толерантності.

Крім того, серед результатів духовно-економічного виховання особистості молодшого школяра на основі авторського курсу «Початки економіки» є: пізнання основ економічного життя, розвиток економічного мислення; становлення *підприємливості* як здатності активно діяти в ринкових умовах з урахуванням загальнолюдських цінностей; розвиток заповзятливості як енергійності й наполегливості в *соціально* значущій економічній діяльності, невідступності в досягненні поставленої економічної мети на основі моральної непохитності; формування *ціннісного ставлення* до кожної людини, праці, економічних ресурсів, природи, *соціуму*; уміння зіставляти потреби з економічними можливостями, *поєднувати особистий інтерес з колективним*; виявлення відповідальності, бережливості і раціональності в побуті, праці, дозвіллі; формування *досвіду емоційно-ціннісного ставлення* до економічних явищ та духовного самовираження в економічній діяльності [9, с. 66]. Зауважимо, що такі результати є соціально орієнтованими, а тому сприяють формуванню як економічної, так і соціальної, комунікативної

компетентностей.

У той же час, Концепція Нової української школи подає ініціативність і підприємливість [2, с. 16] як уміння генерувати нові ідеї, втілювати їх у життя заради особистого та спільного добробуту. При цьому «добробут» є «добрим буттям», достатком. Він завжди більше, ніж матеріально-побутове забезпечення, споживання отриманих благ і залежить від системи цінностей.

Отже, інтегруючи Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів (англійська мова) [1] і програму соціально орієнтованого, духовно збагаченого курсу за вибором з економіки «Початки економіки» для учнів початкової школи (автор О. Варецька) [6; 7] (схвалено комісією з економіки Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України, Лист МОН України №14.1/12-Г-173 від 24.02.2014 р.) у курс «Economics for Beginners» для учнів 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів (схвалено Науково-методичною радою КЗ «ЗОІППО» Запорізької обласної ради, протокол № 5 від 23.09.2015 р.), маємо за мету поєднати лінгвістичний, мовленнєвий і соціокультурний досвід учнів з англійської мови з економічними знаннями на духовній (світське значення) основі для формування комунікативної, іншомовної, соціальної, підприємницької та предметних компетентностей, досягнення особистого та спільного добробуту молодшими школярами в їхньому сьогоднішньому і майбутньому житті.

Зауважимо, що надання переваги вивченню такого курсу з четвертого класу обумовлено обмеженим словниковим запасом та обсягом знань граматичного матеріалу учнів початкової школи. Він базується на основних положеннях навчальних програм з іноземної мови [1] щодо комунікативно-діяльнісного підходу в навчанні іноземної мови з урахуванням вікових психологічних особливостей молодших школярів. Саме тому оптимальними засобами засвоєння навчального змісту обрано чотири види вправ і завдань: мовні, умовно-мовленнєві, мовленнєві вправи та комунікативні завдання. Перші – забезпечують оволодіння учнями фонетичним, лексичним і граматичним матеріалом і в такий спосіб готують їх до спілкування. Другі – дають учням можливість усвідомлювати особливості використання (функції) мовних одиниць у безпосередніх мовленнєвих актах у результаті застосування їх у мікровисловлюваннях. Треті – сприяють формуванню вмінь здійснювати спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності.

Комунікативні завдання сприяють розвитку творчих здібностей самостійності учнів та забезпечують формування їхньої готовності до спілкування внаслідок комплексного використання мовних навичок, мовленнєвих умінь і навчального досвіду (загально навчальних умінь) [1, с. 6].

Зазначимо, що в цьому інтегрованому курсі планувалось співвідношення навчальних предметів «Початки економіки» та англійської мови в співвідношенні 50% на 50%. Проте результати апробації виявили, що може скластися ситуація, у якій це співвідношення може змінюватися в залежності від теми уроку, колективу учнів, їхнього власного досвіду, мотивації вчителя, його професійної, економічної компетентностей. Крім того, економіка як навчальний предмет має дуже тісні міжпредметні зв'язки з іншими дисциплінами (математикою, природознавством, української мовою тощо) [10], вона сама є інтегрованим предметом. Таке поєднання дає можливість осмислити цілісну картину світу для соціалізації молодшого школяра, закласти основу для подальшого вивчення економіки й англійської мови в середній школі, створити умови для досягнення учнями практичного застосування іноземної мови в повсякденному житті й розвитку комунікативної, іншомовної, соціальної, підприємницької та предметних компетентностей.

На нашу думку, найоптимальнішим є одночасне вивчення курсів «Початки економіки» для учнів початкової школи та «Economics for Beginners», бо в останньому недостатньо глибоко вивчаються економічні теми, він більше спрямований на використання англійської лексики в мовленні в межах цих тем. При цьому інтеграція предметів, їхня цільова орієнтація на розвиток цілої низки компетентностей сприяє соціалізації молодшого школяра у швидко змінюваних соціально-економічних умовах. Метою цього інтегрованого курсу є формування в учнів соціально-економічного мислення, виховання культури поведінки в умовах ринкового суспільства, морально-економічних якостей, відповідальності за власний вибір, перетворення іноземної мови на реальний інструмент набуття знань про сучасне суспільство, практичне оволодіння учнями економічною термінологією англійської мови.

Під час складання програми і визначення змісту навчання відібрано найбільш уживані в побуті економічні терміни та економічні теми, які відповідають невеликому життєвому, соціальному досвіду, розумовим

здібностям дітей молодшому шкільному віку (це «Ринок», «Потреби», «Блага», «Гроші», «Товар», «Праця»).

Програма курсу передбачає такі форми роботи, як фронтальна, групова, парна, індивідуальна з пріоритетом колективних форм діяльності, що є надзвичайно перспективними з огляду на значне збільшення часу активної діяльності учнів, зниження рівню тривожності (усувають страх помилок), розвиток партнерських відносин. Крім того, під час виконання певних завдань запроваджується диференційований підхід, учням надається право вибору, що, безперечно, мотивує до виконання завдання, забезпечує їхню відповідальність. Так, умовою вправи про задоволення потреб домашнього улюбленця з теми «Товари та послуги» передбачається, що учні з високим та достатнім рівнем знань з англійської мови виконують її англійською мовою, іншим – пропонується допомога вчителя чи словника або самостійне виконання українською мовою [11].

Значну роль надано активним методам навчання, які розвивають у школярів здібності спостереження, порівняння, аналізу, класифікації, узагальнення тощо, сприяють налагодженню співпраці, залученню всіх учнів класу до дії, у якій розкриваються індивідуальні здібності та нахили, відбувається соціалізація. Так, працюючи над темою «Потреби», учні діляться власним досвідом, складають перелік покупок, зроблених напередодні увечері, порівнюють його зі списком партнера, обирають найпоширені товари та послуги, доходять економічного висновку [11].

В інтегрованому курсі широко використовується англійський фольклор, аудіо- та медіаматеріали різних країн (вірші, пісні, мультфільми тощо), авторські казки О. Варецької, Л. Книшової, О. Меншикової, Т. Попової, практичний досвід роботи вчителів США та Великобританії [11].

Саме різноманітність завдань дозволяє зробити освітній процес непомітним для дітей. Чільне місце посідають цікаві завдання, конкурси, змагання англійською мовою, які висвітлюють духовно-економічний зміст понять та економічні зв'язки. Використання дидактичних ігор, літературного та енциклопедичного матеріалу, залучення засобів образотворчого мистецтва, кросворди, загадки, прислів'я (українською та англійською мовами) роблять уроки цікавими й дозволяють виховувати духовно-економічні якості, розвивати ініціативність, природні підприємницькі нахили дітей, уміння взаємодіяти в різних ситуаціях та групах, які не виявляються у звичайних формах занять.

Освітня (духовно-економічна та мовленнєва), виховна, розвивальна, соціальна цілі оволодіння змістом навчання реалізуються через навчальні тексти, діалоги як основні мовленнєві одиниці. Вони містять змістову й мовну інформацію, виступають певними засобами узагальнень іншомовного досвіду школярів. Читання текстів, діалогів з економічним змістом урізноманітнює, розвиває пізнавальний інтерес молодших школярів до іноземної мови, допомагає активізувати розумову діяльність учнів, розширює уявлення про навколишній світ і збагачує словниковий запас економічних термінів з іноземної мови. «Початки економіки» виступають як самостійний предмет і, одночасно, як засіб вивчення англійської мови й розвитку духовно-економічної, іншомовної, соціальної, комунікативної, компетентностей молодших школярів.

Особливе значення надається застосуванню таких інтерактивних технологій, як «мікрофон», «криголам», «асоціативний куш», «кубування», «займи позицію» [21], рольових ігор різного спрямування, соціальних, соціально-економічних ситуацій, ситуацій соціального успіху тощо, що підвищує ефективність цього курсу. При цьому процес здійснюється з оперттям на наявний соціальний і навчальний досвід учнів, у якому учні самостійно здобувають нові знання й формують навички, усвідомлюють і відпрацьовують їх у практичній діяльності, що безперечно викликає стійкий інтерес до предмета. Розуміння того, що вчитель не є єдиним джерелом знань і досвіду, є мотивом до використання школярами всіх можливих інформаційних ресурсів.

Для перевірки знань, навичок і компетенцій учитель може застосувати форми як поточного, так і проміжного контролю за власним вибором. Суттєвим є те, що програмний матеріал засвоюється учнями на уроках. При цьому домашні завдання можуть бути запропоновані у вигляді аналітичної, пошукової та творчої діяльності дітей.

Слід наголосити на тому факті, що результати апробації інтегрованого курсу «Economics for Beginners» у загальноосвітній школі I ступеня №3 м. Мелітополя та спеціалізованій загальноосвітній школі № 70 м. Кривий Ріг показали зростання високого, достатнього та середнього рівня знань учнів як з економіки, так і з англійської мови, їхньої мотивації до навчання взагалі, обізнаності та активності на інших уроках, матеріал яких стосувався вивчених тем інтегрованого зазначеного курсу. Також упродовж навчального року зафіксовано збільшення кількості учнів 4-х класів, які

бажають ним опанувати.

Зауважимо щодо освіти вчителів. Для викладання інтегрованого курсу бажано мати спеціальність «Початкове навчання та англійська мова», яка є досить поширеною останнім часом у вищих педагогічних закладах, здобути другу освіту «Вчитель економіки» чи підвищити власну кваліфікацію на курсах (тренінгу) «Початки економіки». Існує й інший напрям – використовувати матеріали зазначеного курсу для бінарних уроків.

Висновки. Інтегрований підхід предметно-мовного напрямку має великі переваги порівняно з комунікативним, адже відбувається повноцінне занурення учнів до іншомовного середовища, збагачується словниковий запас завдяки термінології. Найціннішим є те, що в дітей відтворюється цілісна та повномірною картина світу, необхідна для успішної соціалізації молодшого школяра, а отже інтегрований курс «Economics for Beginners» для учнів 4-х класів загальноосвітніх навчальних закладів відповідає колу інтересів випускників початкової школи та виконує всі навчальні та мотивувальні функції навчального предмета.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іноземні мови. Навчальні програми для 1—4 класів загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл (ОНОВЛЕНО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>
3. Проект Концепції розвитку освіти на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/-39066-mon-proponue-na-gromadske-obgovorennya-proekt-kontseptsiyi-rozvitku-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv>.
4. Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти. Постанова Кабінет Міністрів України від 20 квітня 2011 р. № 462 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF%D1%82>
5. Аменд А. Ф. Экономическое образование и воспитание учащихся IV–X (V–XI) классов: Учебное пособие / Аменд А. Ф. – Челябинск: ЧГПИ, 1987. – 164 с.
6. Варецька О. В. Програма курсу за вибором «Початки економіки» для початкової школи загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Варецька // Початкова школа. – 2015. – № 1. – С. 55–57. Схвалено МОН України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах, лист № 14.1/12 -Г-173 від 24.02.2014 р.
7. Варецька О. В. Програма курсу за вибором «Початки економіки» для початкової школи загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Варецька // Початкова школа. – 2015. – № 2. – С. 48–51. Схвалено МОН України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах, лист № 14.1/12 -Г-173 від 24.02.2014 р.
8. Варецька О. В. Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти:

дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Варецька Олена Володимирівна – К., 2015. – 630 с.

9. Варецька О. В. Підготовка учителів початкових класів до економічного виховання школярів у системі післядипломної педагогічної освіти: дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Варецька Олена Володимирівна. – Київ, 2008. – 315 с.

10. Варецька О. В. Застосування міжпредметних зв'язків програмового курсу початкової школи з економікою / О. В. Варецька // Початкова школа. – 2005. – № 10. – С. 17 – 20.

11. Варецька О. В. Робочий зошит «Economics for Beginners» для учнів 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів (на основі курсу за вибором «Початки економіки»): Навчальний посібник / О. В. Варецька, О. Ю. Лосєва. – Мелітополь: Люкс, 2016. – 56 с.

12. Варналій З.С. Основи підприємницької діяльності [Електронний ресурс] / З. С. Варналій. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/knigi/164-osnovi-pdprimnitsko-dyalnost-varnaly-zs.html>

13. Вятутнев В. Н. Коммуникативная направленность обучения русскому языку в зарубежных школах / Вятутнев М. Н. // Русский язык за рубежом. – 1977. – №6. – 38 с.

14. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез. // Иностранные языки в школе. – 1985. – №2. – С. 17-24.

15. Гриневич Л. Освіта повинна не лише реагувати на зміни у суспільстві, а завдавати напрям цих змін на наступні десятиріччя [Електронний ресурс] / Л. Гриневич. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/262150>

16. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovopedia.org.ua/38/53407/382834.html>

17. Зарипова Р. Р. Моделирование обучения на иностранном языке в вузе на основе интегрированного предметно-языкового подхода [Електронний ресурс] / Р. Р. Зарипова. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/2079101/>

18. Каптерев П. Ф. Об общественно-нравственном воспитании детей / П. Ф. Каптерев // Энциклопедия семейного воспитания и обучения / ред. П. Ф. Каптерев. – Санкт-Петербург, 1908. – Вып. 5. – С. 89–121.

19. Мазур Ю. Я. Аналіз складових професійної іншомовної компетентності майбутніх вчителів початкової школи [Електронний ресурс] / Ю. Я. Мазур. – Режим доступу : <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/811>

20. Максимова В. Н. Межпредметные связи в учебно-воспитательном процессе современной школы: Учеб. пособ. по спецкурсу для студентов пед. ин-тов. / Максимова В. Н. – М.: Просвещение, 1987. – 160 с.

21. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: / Пометун О. І. – К. : А.С.К., 2003. – 192 с.

22. Рудакова Т.М. Функціонування соціально-економічної лексики англомовного походження в українських засобах масової інформації кінця ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова» / Т.М. Рудакова. – Луганськ, 2009. – 18 с.

23. Тарарухина Н.Н. Взаимосвязь экономического и нравственного воспитания в социально-экономической подготовке школьников в современных условиях: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. Н. Тарарухина – Москва, 2000. – 21 с.

24. Экономическое воспитание школьников в процессе трудовой подготовки / И.А. Сасова, А.Ф. Аменд. – М.: Просвещение, 1988. – 192 с.

25. Юдіна Н. О. Розвиток мотивації навчання молодших школярів у процесі вивчення інтегрованих курсів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол.

наук: спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / Ю. Я. Юдіна. – Київ, 2003. – 20 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Inozemni movy. Navchalni prohramy dlia 1–4 klasiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv ta spetsializovanykh shkil (ONOVLENO) [Foreign languages. Training programs for grades 1-4 of secondary schools and special schools (UPDATED)] [Elektronnyi resurs]. – Retrived from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html> [in Ukrainian].
2. Kontsepsiia Novoi ukraïnskoi shkoly [Concept of New Ukrainian school] [Elektronnyi resurs]. – Retrived from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konzepcziya.html> [in Ukrainian].
3. Proekt Kontsepsii rozvytku osvity na period 2015–2025 rokiv [Draft Concept of Education Development for the period 2015-2025] [Elektronnyi resurs]. – Retrived from: <http://www.mon.gov.ua/ua/messages/-39066-mon-proponue-na-gromadske-obgovorennya-proekt-kontsepsiyi-rozvitku-osviti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv> [in Ukrainian].
4. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoï zahalnoï osvity. Postanova Kabinet Ministriv Ukraïny vid 20 kvitnia 2011 r. # 462 [On approval of the State standard of primary education. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of April, 20, 2011 r. Number 462] [Elektronnyi resurs]. – Retrived from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/462-2011-%D0%BF> [in Ukrainian].
5. Amend, A. F. (1987) Jekonomicheskoe obrazovanie i vospitanie uchashhihsja IV–X (V–XI) klassov [Economic education and education of students of the IV-X (V-XI) classes]: – Cheljabinsk [in Russian].
6. Varetska, O. V. (2015) Prohrama kursu za vyborom „Pochatky ekonomiky” dlia pochatkovoï shkoly zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [The elective course "Starts of economy" for primary grades of secondary schools] . – Kyiv [in Ukrainian].
7. Varetska, O. V. (2015) Prohrama kursu za vyborom „Pochatky ekonomiky” dlia pochatkovoï shkoly zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv [The elective course "Starts of economy" for primary grades of secondary schools
8. Varetska, O. V. (2005) Teoretychni i metodychni zasady rozvytku socialnoji kompetentnosti vchytelja pochatkovoï shkoly u systemi pisljadyplomnoji pedagoghichnoji osvity [Theoretical and methodological foundations of social competence elementary school teacher in the system of postgraduate education]: Doctor's thesis. – Kyiv [in Ukrainian].
9. Varetska, O. V. (2008) Pidgotovka uchyteliv pochatkovykh klasiv do ekonomichnogo vykhovannja shkoljariv u systemi pisljadyplomnoji pedagoghichnoji osvity [Training of primary school teachers to economic education of pupils in the system of postgraduate education]: Candidate's thesis. – Kyiv [in Ukrainian].
10. Varetska, O. V. (2005) Zastosuvannia mizhpredmetnykh zviazkiv proqramovoho kursu pochatkovoï shkoly z ekonomikoju [Application of interdisciplinary connections of programmatic course of primary school with economics] . – Kyiv [in Ukrainian].
11. Varetska, O. V., Losieva, O. Yu. (2016) Robochyi zoshyt «Economics for Beginners» dlia uchniv 4 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv (na osnovi kursu za vyborom «Pochatky ekonomiky»): Navchalnyi posibnyk [Workbook «Economics for Beginners» for students of the 4 grade of secondary schools (based on elective course "Starts of economy"): Tutorial]. – Melitopol [in Ukrainian].
12. Varnalij, Z. S. Osnovy pidpryjemnyckoji dijajnosti [Fundamentals of entrepreneurship] Retrived from: <http://westudents.com.ua/knigi/164-osnovi-pdprimnitsko-dyalnost-varnaly-zs.html> [in Ukrainian].

13. Vjatutnev, V. N. (1977) Kommunikativnaja napravlenost' obuchenija russkomu jazyku v zarubezhnyh shkolah [Communicative orientation of teaching Russian in foreign schools] [in Russian]/
14. Gez, N. I. (1987) Formirovanie kommunikativnoj kompetencii kak ob"ekt zarubezhnyh metodicheskikh issledovanij [Formation of communicative competence as an object of foreign methodical research] – Moscow: Prosveshhenie [in Russian].
15. Hrynevych, L. Osvita povynna ne lyshe reahuvaty na zminy u suspilstvi, a zavdavaty napriam tsykh zmin na nastupni desiatyrichchia [Education must not only respond to changes in society but cause the direction of these changes for the next decades] [Elektronnyi resurs]. –: Retrived from: <http://www.golos.com.ua/article/262150> [in Ukrainian].
16. Ekonomichna entsyklopediia [economic encyclopedia] [Elektronnyi resurs]. –: Retrived from: <http://slovopedia.org.ua/38/53407/382834.html>
17. Zaripova, R. R. (2015) Modelirovanie obuchenija na inostranom jazyke v vuze na osnove integrirovannogo predmetno-jazykovogo podhoda [Modeling of teaching in a foreign language in a university on the basis of an integrated subject-language approach] *Extended abstract of Candidate's thesis.* – Retrived from: <http://www.twirpx.com/file/2079101/> [in Russian].
18. Kapterev, P. F. (1908) Ob obshhestvenno-nravstvennom vospitanii detej [On the social and moral education of children]– Sankt-Peterburg [in Russian].
19. Mazur, Ju. Ja. Analiz skladovykh profesijnoji inshomovnoji kompetentnosti majbutnikh vchyteliv pochatkovoji shkoly [Analysis of components of professional foreign language competence of future primary school teachers] Retrived from: <http://naukajournal.org/index.php/naukajournal/article/view/811> [in Ukrainian].
20. Maksimova, V. N. (1987) Mezhpredmetnye svjazi v uchebno-vospitatel'nom processe sovremennoj shkoly [Intersubject communication in the educational process of the modern school:]. – Moscow: Prosveshhenie [in Russian].
21. Pometun, O. I. (2003) Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia: Nauk.-metod. posibnyk. [The current lesson. Interactive learning technologies: scientific and methodological manual] – Kyiv [in Ukrainian].
22. Rudakova, T. M. (2009) Funktsionuvannia sotsialno-ekonomichnoi leksyky anhломovnoho pokhodzhennia v ukraïnskykh zasobakh masovoi informatsii kintsia XX - pochatku XXI st. [The functioning of the socio-economic vocabulary of English origin in the Ukrainian media in late XX - early XXI century] *Extended abstract of Candidate's thesis.* – Luhansk [in Ukrainian].
23. Tararuhina, N. N. (2000) Vzaimosvjaz' jekonomicheskogo i npravstvennogo vospitanija v social'no-jekonomicheskoi podgotovke shkol'nikov v sovremennyh uslovijah [Interrelation of economic and moral education in social and economic preparation of schoolchildren in modern conditions]: *Candidate's thesis.* – Moscow [in Russian].
24. Sasova, I. A., Amend, A. F. (1988) Jekonomicheskoe vospitanie shkol'nikov v processe trudovoi podgotovki [Economic education of schoolchildren in the process of labor training] – Moscow [in Russian].
25. Judina, N. O. (2003) Rozvytok motyvaciji navchannja molodshykh shkoljariv u procesi vyvchennja integhrovanykh kursiv [The development of learning motivation of primary school children in the process of integrated courses]: *Extended abstract of Candidate's thesis.* – Kyiv [in Ukrainian].